

Această publicație a fost produsă cu sprijinul financiar al Programului de Justiție al Uniunii Europene. Conținutul acestei publicații este responsabilitatea exclusivă a autorului și nu poate fi în nici un fel reflectat de opiniile Comisiei Europene.

Acordul Nr. JUST/2014/RDIS/AG/DISC/8096

Depășirea barierelor instituționale pentru antreprenoriatul social rom

Raport national

Romania

Project information

Acronimul proiectului:	SERCo
Titlul proiectului:	Antreprenoriat social pentru comunitățile de romi
Numarul acordului:	JUST/2014/RDIS/AG/DISC/8096
Website:	www.serco-project.eu
Partener autor:	ACPSI PAKIV
Versiunea raportului:	V1
Data:	

Istoricul documentului:

Data	Versiunea	Autor	Descriere
13/12/2016	1.0	Violeta Dumittru	

©SERCo – Antreprenoriatul social pentru comunitățile de romi 2016. Cu sprijinul Programului Egalitate și Cetățenie al Uniunii Europene.

This publication has been produced with the financial support of the Equality & Citizenship Programme of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission. Agreement Number: JUST/2014/RDIS/AG/DISC/8096

Co-funded by the Rights,
Equality & Citizenship
Programme of the
European Union

Cuprins

Rezumat	Error! Bookmark not defined.
Introducere – Întreprinderile sociale.....	5
Definirea întreprinderii sociale și a cadrului conceptual asociat.....	Error! Bookmark not defined.
Caracteristici principale.....	6
Tipuri de întreprinderi sociale.....	7
1. Organizații Non-governmentale.....	7
2. Societăți mutuale.....	8
3. Societăți cooperative	8
Procedură Start-up	9
Avantajele întreprinderilor sociale comparate	14
Exemplul I: Întreprinderea socială.....	17
Exemplul II: Constituirea întreprinderilor sociale.....	18
Exemplul III: Constituirea întreprinderilor sociale.....	18
STADIILE DE DEZVOLTARE A ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE	19
Recomandări.....	21
Concluzii	23
Bibliografie.....	24

Rezumat

Crearea și dezvoltarea unei afaceri este o provocare pentru mulți dintre noi, dar provocarea este și mai mare atunci când vine vorba de o întreprindere socială.

Întreprinderea socială este o afacere în care:

- scopul principal nu este economic sau de a obține un profit mai mare, ci unul social;
- profiturile sau returnările către comunitate sunt limitat distribuite între membri;
- membrii participă activ la luarea deciziilor.

Pentru România este un tip nou și, în același timp, un tip vechi de afaceri care este încurajat a se dezvolta. Este o afacere care este favorizată de utilizarea resurselor locale (umane și materiale), care vizează dezvoltarea comunității în ansamblu.

Asigurarea muncii de sustenabilitate a unei organizații este un obiectiv major al managementului său. În condițiile reducerii resurselor publice, organizațiile societății civile din ce în ce mai mult urmăresc dezvoltarea întreprinderilor sociale pentru:

- Îmbunătățirea calității serviciilor și programelor;
- Asigurarea continuității furnizării de servicii Beneficiarului;
- Creșterea numărului de beneficiari;
- Obținerea de noi resurse pentru a stimula stabilitatea financiară a afacerilor lor.

4

Indiferent de tipul de organizație care dorește să fie inițiată sau dezvoltată - cooperativă a organizațiilor guvernamentale, syndicate, asociații agricole, comunități / proprietari rurali etc. - există câțiva pași care ar trebui urmați pentru a asigura succesul unei astfel de abordări.

Raportul vizează prezentarea principalelor etape ale planificării unei întreprinderi sociale de la inițierea unei astfel de abordări a cadrelor de prezentare și a cadrelor juridice. Raportul va include elementele legislative care stau la baza fundamentării fiecărui tip de întreprindere socială și documentele necesare într-o astfel de acțiune.

Economia socială este un concept nou în România anul trecut, un instrument folosit pentru a găsi soluții la problema excluziunii sociale. În combinație cu alte politici și măsuri de integrare a comunităților dezavantajate, economia socială poate deveni una dintre soluțiile pe termen lung pentru integrarea comunităților de romi în lupta împotriva sărăciei, recalificare, ocuparea forței de muncă etc. Economia socială și abordarea permite guvernului pentru a realiza

incluziunea socială a grupurilor vulnerabile prin integrarea muncii și poate oferi o soluție la problemele economice ale societății.

Introducere – întreprinderile sociale

Definirea întreprinderii sociale și a cadrului conceptual asociat

Economia socială este conceptul folosit pentru a grupa diferite tipuri de organizații inițiate de grupuri de cetățeni ca răspuns la o serie de probleme cu care s-au confruntat în termeni de transformare socio-economică: Cooperative (meserii, credite de consum), societăți mutuale, ONG-uri ca "tip de economie care îmbină în mod efectiv individul cu responsabilitatea colectivă de a produce bunuri și / sau de a furniza servicii care caută dezvoltarea economică și socială a unei comunități și al cărei scop principal este beneficiul social. Economia socială se bazează pe inițiativă privată, voluntară și solidară, cu un grad ridicat de autonomie și responsabilitate, își asumă un risc financiar și o distribuție limitată a profiturilor".

Economia socială cuprinde toate activitățile economice ale întreprinderilor, în primul rând cooperative, asociații și societăți mutuale, a căror etică transmite următoarele principii:

1. furnizarea de servicii membrilor săi sau comunității înainte de profit;
2. autonomia managementului;
3. procesul democratic de luare a deciziilor.

5

Întreprinderea socială este o organizație al cărei scop principal este asigurarea / furnizarea bunăstării pentru comunitate, creată de un grup de cetățeni și în care interesele materiale ale celor care au investit capital sunt limitate. Este o organizație independentă care își asumă riscuri economice care decurg din activitatea economică desfășurată și implică diverse părți interesate din comunitate în organele de conducere.

Antreprenorul social este un agent de schimbare care propune soluții creative pentru rezolvarea problemelor sociale. Este un termen folosit pentru a descrie persoanele care inițiază noi activități economice care au misiune socială (pentru noi modalități de a răspunde problemelor sociale), în timp ce se comportă ca antreprenori în dinamismul economic, implicarea personală și practicile inovatoare. Antreprenorul social are capacitatea:

- să identifice problema;
- să dezvolte modalități de rezolvare a acestora;

- să găsească modalități de a le difuza la alții astfel încât să îi mobilizeze să participe.

Scopul principal al antreprenorilor sociali nu este obținerea banilor, ci construirea de afaceri etice, durabile, care au un impact social pozitiv. Prin prestații sociale, mediul rural, agricultura sau rețelele de mici fermieri și meșteșugari se află la granița dintre antreprenoriatul clasic și cel social.

Caracteristici principale

Principalele diferențe dintre întreprinderile sociale și celelalte întreprinderi economice.

	Întreprinderi sociale	Companii private
Scop	Producția de bunuri și / sau servicii pentru nevoile comune ale membrilor sau comunității. Asigurarea bunăstării comunității.	Realizează profituri pentru acționari.
Conducere	Luarea deciziilor (a politicii) este mai lentă, deoarece necesită consultare cu toți cei implicați.	Este un proces rapid, deciziile sunt luate de manager.
Dreptul de vot	Pe baza principiului "un singur om, un vot" indiferent de numărul de acționari. Controlul este împărțit în mod egal între membri.	Pe baza numărului de acționari și a acțiunilor deținute de aceștia. Acționarul cu majoritatea acțiunilor are puterea de a controla deciziile.
Investiție randament	Membrii nu investesc rambursarea, ci pentru că sunt beneficiari de produse sau servicii. La părăsirea întreprinderii sociale membrii primesc cât au investit.	Investiția inițială este plătită prin valoarea sa comercială în momentul retragerii. Investiția inițială este dividende amortizate predominant.
profit distribuție	Distribuită în funcție de activitatea întreprinderii sociale, nu de capitalul deținut.	Distribuit prin dividende în funcție de capitalul social deținut.
beneficiari	Focus pe nevoile comunității sau pe clienți.	Focus pe clienți.

6

Tipuri de întreprinderi sociale

1. Organizații Non-guvernamentale

Activitatea organizațiilor guvernamentale (ONG-uri) este reglementată prin Ordonanța Guvernului nr. 26/2000, completată și modificată prin Ordonanța Guvernului nr. 37/2003 și Legea nr. 246/2005. Asociațiile și fundațiile sunt entități private, organizate în mod oficial, cu autonomie în luarea deciziilor și libertatea de asociere, producând servicii gratuite pentru beneficiari și ale căror surplus, dacă există, nu poate fi preluat de cei care creează, controlează sau finanțează.

Există trei domenii de activitate ale ONG-urilor sortate după activitățile organizației beneficiarilor ("Economia socială și a treia problemă a vârstei, rolul asociațiilor mutuale și a ajutorului reciproc")

- a) activități de interes general;
- b) activități în interesul comunităților;
- c) activități non-economice în interesul personal al membrilor organizației (organizații mutuale).

ONG-urile sunt incluse în categorii, în conformitate cu legislația în vigoare, și asociațiile agricole, comunitățile cu privire la / compossessorates și reciprocitate, chiar dacă acestea beneficiază de legislația secundară. Activitățile economice ale ONG-urilor în conformitate cu scopul principal al organizației. Activitățile desfășurate în afara domeniului de aplicare sunt posibile numai de companiile care au ONG-urile unice. Profitul realizat (cu excepția celor reinvestite) va fi utilizat în scopurile ONG-ului. Profitul reinvestit este utilizat pentru dezvoltarea afacerii, iar cota-parte din profit este investită în producția și / sau achiziționarea bunurilor de capital (mașini și lucrări de instalare) folosite pentru a obține venituri impozabile. Dacă restul de profit al ONG-urilor, după deducerea acelei părți dezvoltată și reinvestită poate fi utilizată numai pentru a atinge misiunea organizației.

Principalul stimulente fiscal pentru ONG-urile care desfășoară activități economice este scutit de impozitul pe profit pentru veniturile din activități economice efectuate până la nivelul de 15 000 EUR într-un an fiscal, dar nu mai mult de 10% din totalul veniturilor scutite de impozitul pe profit.

2. Societăți mutuale

Societățile mutuale sunt al doilea cel mai mare comerciant al economiei sociale. Acestea sunt împărțite în două categorii principale:

- furnizarea reciprocă a serviciilor care se concentrează pe acoperirea antreprenoriatului social.
- societăți mutuale de asigurare a căror activitate principală este, de obicei, axată pe furnizarea de bunuri (vehicule etc.), dar poate include și asigurarea de viață a anumitor zone.

Societatea mutuală este condusă pe principiul solidarității dintre membri, care participă la structurile de conducere ale afacerilor și aderă la următoarele principii:

A. Absența dreptului de proprietate. Participația este compusă din membri ai asociației mutuale. Fondurile mutuale nu sunt societăți pe acțiuni care pot genera profit pentru proprietari. Aceste companii funcționează pe baza unui capital inițial (sau a capitalului propriu) obținut din contribuții sau împrumuturi. Capitalul inițial este colectiv fiind proprietatea indivizibilă a organizației.

b. Libertatea de asociere. Mutualurile sunt deschise oricui îndeplinește condițiile stabilite în Actul Constitutiv.

Independența. Societățile mutuale sunt entități independente care nu sunt sub autoritatea instituțiilor publice. Pe baza definițiilor și a clarificărilor conceptuale de mai sus, se pot identifica organizațiile reciproce ca persoane corporative (de aici se numește în mod obișnuit "mutual"), care oferă membrilor solidaritate în protecția pentru profit fără a lua în considerare diversele domenii de risc. În Europa principalele tipuri de riscuri acoperite de astfel de organizații în domeniul sănătății, dar nu exclusiv. ("Economia socială și problemele vârstnicilor, rolul asociațiilor reciproce și a ajutorului reciproc". În România acestea sunt întruchipate sub forma uniunilor de credit ale angajaților (CARS) sau pensionari (CARP), care, în cea mai mare parte, membri ai serviciilor financiare.

8

3. Societăți cooperative

Cooperativele sunt cea mai mare afacere a comerciantului din economia socială. Cooperativa este definită ca "o asociație autonomă de persoane unite în mod voluntar pentru a satisface nevoile economice, sociale, culturale și aspirațiile lor comune printr-o întreprindere deținută în comun și controlată în mod democratic".

1. activitatea de cooperare trebuie îndreptată spre beneficiul reciproc al membrilor săi, astfel încât fiecare membru să beneficieze de activități de cooperare proporțional cu participarea sa.

2. Membrii trebuie să fie și clienți, angajați sau furnizori sau să fie implicați în activități de cooperare.
3. Controlul ar trebui să fie acordat egal membrilor, în conformitate cu principiul "un om - un vot". Dreptul de vot este acordat și presupune că membrii individuali nu pot exercita niciun drept asupra activelor cooperativei. Deși votul ponderat poate fi permis pentru a reflecta contribuția fiecărui membru la activitățile entității, este stabilită o limită pentru a împiedica un membru să preia controlul asupra cooperativei.
4. Dobânzile la împrumuturi și capitalul social trebuie să fie limitate. În anumite circumstanțe, cooperativele pot avea printre membrii lor o proporție specifică de investitori care nu utilizează serviciile sau terțe părți care beneficiază de activitățile lor sau care desfășoară activități în numele lor.
5. Drepturile de vot ale membrilor investitori, dacă este permis, trebuie să fie limitate, astfel încât să se poată controla membrii utilizatorilor.
6. profitul ar trebui distribuit în funcție de tranzacțiile cu cooperativele sau reținut pentru a satisface nevoile membrilor.
7. Nu ar trebui să existe restricții artificiale privind apartenența (principiul asociației voluntare); Există reguli specifice privind aderarea, demisia și excluderea.

Procedura de start-up

Legea nr. 219/2015 privind economia socială definește economia socială în ansamblu ca activități independente organizate de sectorul public, al căror scop este de a servi interesului general, intereselor unui interes personal corporativ sau personal prin creșterea gradului de ocupare a persoanelor care aparțin grupurilor vulnerabile sau producerea și furnizarea de bunuri, servicii sau lucrări.

Această lege vizează reglementarea economiei sociale, stabilirea de măsuri pentru promovarea și susținerea economiei sociale și reglementarea condițiilor și criteriilor de certificare ale autorităților publice, întreprinderilor sociale și inserției întreprinderilor sociale.

Întreprinderile sociale autorizate prin lege pot fi o societate cooperativă, cooperative de credit, asociații și fundații, uniuni de salariați, uniuni de pensionari, societăți agricole, toate celelalte categorii de persoane juridice care, conform documentelor legale, stabilesc și organizează cumulativ definiția economiei sociale și principiile stipulate în prezenta lege.

Condițiile în care o inserție a unei întreprinderi sociale obține certificarea, această marcă este acordată întreprinderilor sociale de introducere a obligațiilor sociale, suspendarea și retragerea mărcii sociale.

În același timp, au fost definite categoriile de persoane aparținând grupurilor vulnerabile care pot intra în inserția întreprinderilor sociale (persoane care se află în sistemul de protecție a copilului sau derivate din acest sistem, persoanele din familii care beneficiază de alocație familială, persoanele din familiile care beneficiază de servicii sociale de asistență etc.) și dovezile documentare pe care trebuie să le prezinte pentru a dovedi calitatea de membru al grupului.

Noile reglementări vor contribui la:

- creșterea calitativă și cantitativă a ocupării forței de muncă prin crearea de locuri de muncă în inserția pe termen lung în întreprinderile sociale și întreprinderile sociale;
- dezvoltarea întreprinderilor de inserție socială care oferă măsuri de însoțire pentru grupurile vulnerabile de persoane pe termen scurt sau mediu, integrarea treptată pe piața muncii în economia reală;
- dezvoltarea și promovarea unor tipuri eficiente de servicii și produse sociale pe care le putem oferi întreprinderilor de inserție socială, datorită recunoașterii mărcii sociale;
- sprijinirea și dezvoltarea antreprenoriatului social prin proceduri simple de certificare a întreprinderilor sociale;
- încurajarea creșterii numărului de persoane care sunt nu numai consumatori, ci și producători de bunuri și furnizori cu un impact social puternic, contribuind la creșterea PIB și reducerea sărăciei;
- creșterea capacității de identificare a noilor oportunități și finanțare publică din fondurile europene dedicate sectorului economiei sociale, pentru cei care angajează persoane aparținând unor grupuri vulnerabile.

10

Întreprinderea familială – stadii de înființare:

1. Documente necesare înființării unei afaceri de familie
2. buletinul de identitate sau pașaportul fiecărui membru - copii;
3. Certificatul de căsătorie (dacă a avut loc schimbarea numelui) - copie;
4. Documente privind pregătirea sau certificarea experienței profesionale, după caz, cu:
  - diplomă, certificat sau certificat care dovedesc finalizarea cu succes a unei instituții de învățământ;
  - Certificat de calificare profesională sau absolvire a unei forme de formare profesională, organizat în condițiile legii în vigoare la data emiterii;
  - Certificat de competență profesională (cartea de meșteșugar, carnetul de lucru al solicitantului,

declarația de notorietate privind capacitatea de a desfășura activitățile pentru care autorizația eliberată de primar a fost gratuită, în cazul meșteșugurilor tradiționale realizate manual); - Certificat de recunoaștere și / sau echivalare pentru persoanele care au obținut calificări în străinătate; - orice altă dovadă a experienței profesionale.

5. emite contract de închiriere sau de închiriere;
6. proprietarii / chiriașii acordului de asociere (dacă este cazul);
7. Procura de numire a Reprezentantului;
8. specimen de semnătură a reprezentantului familiei (original, notar);
9. Acordul de stabilire a familiei a încheiat regimul juridic al afacerii familiale cu afaceri de familie este format din doi sau mai mulți membri ai unei familii. Membrii unei afaceri de familie pot fi atât PFA, cât și proprietari ai unor afaceri individuale.
10. De asemenea, se poate agrega și calitatea angajatului unui terț care lucrează atât în același domeniu, cât și într-un alt domeniu al activității economice decât e organizată afacerea de familie.
11. Membrii întreprinderilor familiale sunt asigurați în sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale și au dreptul să fie asigurați în asigurarea de sănătate și asigurarea de șomaj, în conformitate cu afacerile familiale constituie un acord de stabilire a membrilor de familie încheiat în scris ca o condiție de valabilitate . Acordul de bază va prevedea numele și prenumele membrilor, data pregătirii, participarea fiecărui membru la întreprindere, condițiile de participare, procentul de acțiuni în care se vor împărți veniturile nete ale întreprinderii, relația dintre membrii afacerii familiale și condițiile pentru retragere, sub sancțiunea nulității. Reprezentantul desemnat prin acordul de stabilire a administrării intereselor de afacere familială în cadrul unui procuror special sub forma unui document sub semnătură privată. Procura este semnată de toți membrii personalului care au capacitate juridică și de reprezentanții legali ai celor cu capacitate juridică limitată.

11

Întreprinderea de tip familial are propriile active și nu dobândește personalitate juridică prin înregistrarea în registrul comerțului. În anumite cazuri prevăzute de lege, un acord de înființare a unei afaceri de familie, membrii săi pot prevedea stabilirea unei afectări patrimoniale. Prin acordul de înființare sau printr-un act adițional se stabilesc rate de participare pentru membrii afacerii la patrimoniul constituției. În cazul în care membrii convin asupra unei întreprinderi în unanimitate, participațiile la proprietate pot fi diferite de cele necesare pentru participarea la profitul sau pierderile nete ale societății. Membrii afacerii familiale sunt comercianți persoane fizice de la înregistrarea lor în registrul comerțului și răspunzători solidar pentru datoriile suportate reprezentând în exploatarea întreprinderii cu afectarea activelor, dacă aceasta a fost stabilită, și, în plus, întreagul patrimoniu al participării la cotele corespunzătoare. Deciziile privind administrarea curentă a afacerii familiale sunt luate de reprezentantul desemnat. Actele de dispoziție a activității familiale afectate de

proprietate se iau cu majoritatea simplă a consimțământului membrilor, cu condiția ca această majoritate să includă bunul și consimțământul proprietarului este supus actului. Documentele care achiziționează bunuri pentru afacerea familială se încheie reprezentativ fără aprobarea prealabilă a membrilor dacă valoarea activului pe documentul final nu depășește 50% din valoarea bunurilor care au fost alocate întreprinderii și suma de bani disponibilă societății în acel moment a actului. Activele dobândite sunt membri în rate furnizate în coproprietate. Afacerea de familie aflată la terminare va fi scoasă din registrul comercial în următoarele cazuri: a) mai mult de jumătate dintre membrii săi au decedat; b) mai mult de jumătate dintre membrii societății solicită rezilierea sau retragerea din societate. Cererea de înlăturare, însoțită de o copie legalizată a documentelor originale care dovedesc, după caz, este depusă la registrul comercial al Curții, de către orice persoană interesată. În cazul în care membrii afacerii de familie au constituit un patrimoniu al afectivității sau bunurilor dobândite, mărfurile sunt împărțite în rate stabilite. Dacă aceasta nu a constituit un patrimoniu al afectivității, activele dobândite sunt împărțite în rate stabilite.

Cea mai ușoară modalitate prin care un antreprenor poate începe o afacere este să înceapă o afacere tip PFA (persoană autorizată), care poate fi început în trei zile și pentru care capitalul necesar este de doar 200 de lei. Cu toate acestea, un dezavantaj este impozitul pe profit plătit trimestrial în patru rate egale. Simularea a fost stabilită patrimoniu, activele achiziționate sunt împărțite în ratele stabilite. Agenția PFA este eligibilă pentru toate persoanele de peste 18 ani care au comis crime financiare în trecut și care au pregătire profesională în domeniul pe care doresc să îl susțină.

12

2016 Cheltuielile privind înființarea unei persoane autorizate sau întreprinderi sunt de aproximativ 350-400 lei.

Suma taxelor poate varia de la județ la județ, deoarece fiecare birou de registru are o politică de taxare proprie.

Valoarea taxei Fee Name Value

1 Verificarea și rezervarea numelui PFA / II / IF	72.00
2 Certificat de rol fiscal - pentru birou profesional	5.00
Înregistrarea și autorizarea comerțului în martie	90.00
0.00 4 Declarație Model	
Legea Nr. 5 Fondul de lichidare. 169/2010	55.00
6 Buletinul fondurilor ca H. G. 460/2005 (10%).....	9.00

This publication has been produced with the financial support of the Equality & Citizenship Programme of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission. Agreement Number: JUST/2014/RDIS/AG/DISC/8096

Co-funded by the Rights,
Equality & Citizenship
Programme of the
European Union

7 Evidența fiscală cu înregistrarea fiscală	0.00
8 Cerere de înregistrare, appendice și declarație (declarații)	6.00
9 septembrie ștampila (ștampila) despre	65.00
10 Deschideți un cont bancar, conform băncii	25,00
11 5.00 Registrul inventarului	
12 Înregistrarea încasărilor și plăților	12 5.00
13 Controlul înregistrării la bord 13	31.00
14 Registrul fiscal (reguli inexistente) 0.00	
15 Documente pentru copii, dosare, carton, amprente digitale etc. 10.00	
16 Fondul total de cheltuieli PFA - Aproximativ	378, 00 lei

În România, conform legislației în vigoare (Legea 1/2005), cooperativele sunt:

Cooperativele de gradul 1, care pot constitui una din următoarele forme:

- artizanat cooperativ;
- cooperative de consum;
- recuperarea prin cooperare;
- cooperative agricole;
- locuințe cooperative;
- cooperative de pescuit;
- cooperative de transport;
- cooperative forestiere;
- alte forme de societăți cooperative, care vor fi în mod legal
- În cazul lichidării, activele și rezervele nete trebuie distribuite în conformitate cu principiul distribuirii dezinteresate, cu alte cuvinte, trebuie să fie alocate oricăror alte cooperative care urmăresc obiective similare sau interes general.

Alte entități legale

În categoria întreprinderilor sociale pot fi clasificate și alte persoane juridice din categoria IMM-uri care respectă principiile economiei sociale: obiectiv prioritar individual și social de creștere a profiturilor, asociații libere și membri cu drepturi egale de vot, autonomie decizională, distribuție limitată a profiturilor, independență din partea publicului.

Avantajele întreprinderilor sociale comparate

Întreprinderile sociale din comunitățile de romi

Raportul cuprinde etapele de înființare a unei întreprinderi sociale, indiferent de comunitatea în care se desfășoară acest proces, și adresează, așa cum am spus, tuturor celor care sunt interesați de o astfel de abordare. De ce comunitățile de romi? Deoarece se confruntă cu probleme sociale grave pe care astfel de întreprinderi le pot aborda. Etapele de înființare a întreprinderilor sociale sunt aceleași pentru toți actorii interesați, diferă doar în ceea ce privește scopurile sociale și problemele / nevoile pe care le urmăresc să le rezolve. Comunitățile de romi se confruntă cu diverse probleme sociale, printre care se numără ocuparea forței de muncă, educația, sărăcia, sănătatea, locuințele. Sunt doar câteva din problemele sociale importante ale populației de romi care duc la o calitate scăzută a vieții. Potrivit UE, în 2009, romii din România au un nivel scăzut de educație (10% sunt analfabeți), ocupare redusă a forței de muncă (doar 17% ocupă locuri de muncă) și sunt segregate teritorial (66% definit spațial). O problemă majoră în comunitățile de romi este nivelul scăzut al ocupării forței de muncă. Acest lucru este cauzat de ambii factori la nivel individual - cum ar fi nivelul de educație, nivelul de aspirație, sănătatea, calitatea locuinței, modelele familiale - dar și factorii la nivel instituțional - stereotipurile negative, nerecunoașterea calificărilor dobândite la locul de muncă, discriminare, rata redusă a locurilor de muncă oficiale; creșterea ratei de ocupare a forței de muncă în economia informală sau în agricultura de subzistență; nivel scăzut de calificare (cu excepția meseriei tradiționale).

14

Există, de asemenea, romi care practică meserii tradiționale (căldărari Rudari, fierari, muzicieni etc.) care produc venituri, uneori destul de mari, dar fără contracte sau autorizări. Angajarea informală nu dorește să autorizeze în mare parte mulțumirile, birocrăția prea mare și lipsa competențelor necesare pentru a face față regulilor sale. Dar cu siguranță un început important pentru dezvoltarea întreprinderilor sociale, care au fost deja inițiative antreprenoriale care pot fi stimulate.

Având în vedere întreaga populație a comunităților de romi, este dificilă creșterea ratei de ocupare a forței de muncă prin măsuri actuale (caravane, formare profesională, târguri de locuri de muncă etc.), impunând identificarea de noi soluții. Întreprinderile sociale pot fi o soluție pentru problemele romilor:

- Permit angajarea persoanelor expuse riscului;
- Ajută la rezolvarea unor nevoi din comunitate;
- facilitează calificarea la locul de muncă;
- Folosirea resurselor locale (forță de muncă, materii prime) și permite dezvoltării și altor contractori;
- revigorează meșteșugurile tradiționale;

This publication has been produced with the financial support of the Equality & Citizenship Programme of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission. Agreement Number: JUST/2014/RDIS/AG/DISC/8096

Co-funded by the Rights,
Equality & Citizenship
Programme of the
European Union

- creșterea nivelului de calificare și educație;
- Să stimuleze solidaritatea și să conducă la îmbunătățirea relațiilor dintre membrii comunității;
- Sunt o formă de auto-ajutorare.

Impact asupra comunităților întreprinderilor sociale

Întreprinderile sociale sunt considerate actori-cheie în procesul de dezvoltare comunitară durabilă, datorită efectelor pe care le au asupra bunăstării membrilor. Un impact pozitiv asupra dezvoltării comunității se datorează următoarelor aspecte:

- stimulează dezvoltarea economică locală - sunt angajatori la nivel local și folosesc în principal resursele comunității;
- contribuie la reducerea sărăciei - întreprinderile sociale creează locuri de muncă locale care reduc șomajul; în ele pot fi angajate persoane cu dizabilități, foști infractori, mame singure, tineri postinstituționalizați, șomeri pe termen lung, persoane cu niveluri mai scăzute de educație etc. ; Oferă formare pentru persoanele care au niveluri scăzute de calificare;
Oferă servicii sociale și medicale - în comunitățile rurale și serviciile sărace serviciile de asistență socială sunt oferite cu dificultate de către public din cauza lipsei de personal și a infrastructurii și, în mică măsură, de sectorul privat din cauza lipsei de capacitate de a obține un profit;
- fac incluziunea socială a grupurilor vulnerabile;
- Dezvoltă capitalul social și cultural al comunității;
- abordează problemele de mediu - reciclarea, eco-turismul, educația ecologică etc..

15

Impactul întreprinderilor sociale asupra entității care inițiază și dezvoltă această capacitate organizațională

Crearea unei întreprinderi sociale este o experiență care poate ajuta la construirea capacității unei organizații deoarece:

- Echipa dobândește noi abilități și noi moduri de gândire și acțiune sau are posibilitatea de a folosi pe cele pe care există deja în acest proces;
- Există schimbări în gestiunea operațională și financiară pentru a asigura eficacitatea necesară;
- sunt identificate și noi relații sunt stabilite ca resursă pentru munca efectuată. Îmbunătățirea imaginii organizației în inițierea sau dezvoltarea unei întreprinderi sociale este o oportunitate pentru organizație de a se face cunoscută în comunitate.

Atragerea de fonduri noi pentru orice organizație care desfășoară fonduri necesare pentru afaceri este o prioritate. Prin urmare, este important ca activitatea economică a organizației prin care aceasta să sprijine misiunea socială să fie o oportunitate de a atrage noi investitori. Pe de altă parte, această afacere implică obținerea unor fonduri suplimentare prin vânzarea de bunuri și servicii produse.

Crearea de capital social Întreprinderile sociale implică participarea părților interesate în comunitate la munca lor. Participarea membrilor comunității promovează relațiile sociale la nivel local.

Relația dintre întreprinderile sociale și dezvoltarea comunității

Întreprinderile sociale sunt actori relevanți în procesul de inovare socială a bunurilor și serviciilor, realizate în special prin efectele lor asupra întregului proces de dezvoltare locală. (Borzaga, rachete, 2009). Efectele asupra procesului de dezvoltare locală se datorează caracteristicilor acestor entități care oferă avantaje față de alți actori:

- distribuirea limitată a profiturilor;
- scop social
- guvernarea democratică;
- Autonomie.

16

Scopul societății sociale îi determină să nu poată să se orienteze să lucreze în special pentru a obține profit. În unele cazuri, cu toate acestea, este destul de dificil să se mențină un echilibru între activitatea economică și cea socială. Întreprinderile sociale pot avea multiple obiective de integrare socială, integrare în muncă, servicii de asistență pentru a depăși marginalizarea, creșterea capitalului uman sau a biroului în producția comunitară de bunuri și servicii, avocatură etc., toate contribuind în comunitatea locală.

Întreprinderile sociale favorizează acumularea de capital social și uman la nivel local, dar sunt cadrul potrivit care permite utilizarea acestor resurse în capital ca dezvoltare. Scopul lor social le permite să identifice resursele locale și să mobilizeze capitalul pentru a crea bunuri publice. Caracterul non-profit permite utilizarea resurselor locale care nu pot fi folosite în alte cazuri - voluntariat, resurse culturale, donații din sectorul privat.

Motive pentru înființarea de întreprinderi sociale

Pentru cei care doresc să înființeze o astfel de întreprindere, motivația este diferită deoarece este strâns legată de nevoile individuale. Analizând experiența altora în domeniu, am sintetizat principalele motive pentru înființarea de întreprinderi sociale:

- diversificarea nevoilor sociale și de altă natură sau acoperirea unui număr mai mare de beneficiari;
- crearea de oportunități pentru beneficiari / comunități - pentru comunități sau pentru cei săraci din mediul rural, unde numărul de locuri de muncă disponibile este foarte mic, întreprinderile sociale sunt un angajator extrem de important;
- producția de bunuri și servicii necesare pentru comunitate - există zone care nu sunt furnizori de bunuri și servicii pe care oamenii au nevoie ca profiturile să fie foarte mici (a se vedea comunitățile rurale mici, îmbătrânirea);
- sustenabilitatea activității - activitatea economică permite utilizarea fondurilor suplimentare pentru producerea de bunuri și servicii membrilor / beneficiarilor. Prin urmare, este deosebit de important pentru ONG-urile care au nevoie de fonduri pentru a realiza activități sociale;
- obținerea fondurilor necesare desfășurării activităților sociale - este un motiv puternic pentru ONG-urile care lucrează în furnizarea de servicii sociale și medicale, dar și pentru uniunile de creditare ale pensionarilor sau angajaților.

Câteva exemple:

17

Exemplul I de Întreprindere socială

Scurtă descriere a activității economice Fundația Ruhama, în parteneriat cu administrația locală a lui Avram Iancu, a înființat o întreprindere de economie socială în satul Tămașda, având ca activitate principală realizarea de articole din împletituri de paie (coșuri, decorațiuni, mobilier etc.). Întreprinderile sociale funcționează ca o societate comercială, al cărei acționar unic este Fundația Ruhama. Atelierul a angajat 4 persoane din satul de romi Tămașda, cu contract de muncă, principala realizare a acestor angajați constând în răchită.

Înființarea acestei întreprinderi cu economie socială are drept scop principal să ofere soluții la problemele ridicate de rata scăzută a ocupării forței de muncă în rândul romilor. Comunitatea de romi din satul Tămașda a fost aleasă ținând seama de unele caracteristici ale acesteia: comunitatea are peste 700 de membri, dintre care aproximativ 400 locuiesc pe salariul minim, principala problemă a comunității este numărul mare de șomeri și educația redusă. Atelierul a angajat patru persoane din satul Tămașda, cu contract de muncă pe durată nedeterminată, devenind persoane cu venituri juridice cu un impact pozitiv imens asupra acestor indivizi și a familiilor acestora.

- Vânzarea produselor de pe piață

Principala piață a produselor va fi asigurată prin cooperarea stabilită de Fundația Ruhama cu o companie din Austria, unde compania va produce împletituri, la comandă.

- Dezvoltarea concurenței pe piața activității economice

Activitatea economică dezvoltată de Fundația Ruhama prin intermediul întreprinderii de economie socială se bazează pe un vechi meșteșug, tricotatul. După 2000, multe ateliere înființate de către UMP au fost închise din cauza lipsei de interes pentru dezvoltarea acestei activități. Cei care încă practică această meserie fac în propriul lor regim. Astfel, concurența în acest sens nu este foarte dezvoltată.

- principalele obstacole în calea dezvoltării întreprinderilor sociale

Deoarece activitatea este dezvoltată împreună cu angajații aparținând grupurilor defavorizate, a persoanelor care nu au experiență de muncă și o cultură de lucru, productivitatea întreprinderilor este mult sub medie, deoarece acestea nu sprijină activitatea de afaceri strict pe principiile economice posibil (venituri obținute). Aprofundarea unei culturi a muncii și a experiențelor de formare necesită timp și anumite activități specifice (consiliere, instruire specifică etc.).

Exemplul II: Establishing Social Enterprises

18

Future Plus Association has found the social enterprise in 2006 "The bag of cloth." The mission of these social enterprises is to promote sustainable development projects in the areas of sustainable consumption and production and natural capital management, at individual, community and organization. Social enterprise "bag of cloth" is a complex project which aims to provide people an environmentally friendly alternative to plastic bags. These bags are made by young people and adults at risk as part of a rehabilitation program and inclusion market work. the objective is capital of this social enterprises providing employment for at least 8 beneficiaries, replacing the 27.6 million plastic bags a year, at least launch an educational campaign online and in stores.

Example III: Înființarea întreprinderilor sociale

Fundația Estuară a deschis în iulie 2011 un atelier de broderie înființat ca întreprindere socială (SC AESTUARUM - SRL). Obiectivele afacerii:

- Crearea unui climat de afaceri în care persoanele cu probleme de sănătate mintală să-și cunoască competențele într-un mediu sigur pentru învățare sau relansare și pe piața forței de muncă;
- Introducerea conceptului de "magazin de caritate" (magazin de caritate);
- Creșterea integrării persoanelor cu probleme de sănătate mintală pe piața muncii;
- promovarea unui model de bună practică - întreprindere socială care angajează persoane cu probleme de sănătate mintală;
- Promovarea interesului pentru produse și produse de calitate produse din persoane vulnerabile;
- Oferirea de oportunități pentru persoanele cu probleme de sănătate mintală de a-și schimba statutul în statutul asistenței contribuabililor.

ETAPELE DEZVOLTĂRII ÎNTREPRINDERII SOCIALE

Procedură care trebuie urmată:

Întreprinderile sociale de succes sunt inițiate de oameni care au o motivație și o pasiune puternică în acest demers. Este o abordare care implică munca în echipă, iar inițiatorul trebuie să aibă viziune, carisma, hotărârea de a reuși să mobilizeze alții. Deci, înainte de a începe acest lucru, este necesar să cunoașteți provocările cu care vă confrunțați și să dobândiți cunoștințe și aptitudini utile în acest proces.

19

Pașii pe care trebuie să îi urmați pentru a crea fiecare tip de întreprindere socială:

Step 1. Stabiliți viziunea, misiunea și obiectivele

Viziune și misiune Acest prim pas este adesea și cel mai important pentru că analizează motivațiile care stau la baza inițierii unei întreprinderi sociale și stabilește ceea ce doriți să realizați prin aceasta. Este stadiul când îi exprimi dorințele și visele care se regăsesc în comunitatea de dezvoltare din care faceți parte.

Pasul 2. Generați idei și identificați oportunități

Poate că mulți dintre voi știți deja ce să faceți prin intermediul întreprinderii sociale dezvoltate. Dar niciodată nu doare să luați în considerare alte opțiuni de afaceri care ar putea apărea. Este un efort colectiv de a genera idei de afaceri și de a identifica oportunități de acțiune care pot produce noi rezultate care ar putea fi luate în considerare. În această etapă ar trebui să se implice toate părțile interesate din comunitate. În Capitolul 3 prezentăm câteva din aceste metode de generare de idei de afaceri.

This publication has been produced with the financial support of the Equality & Citizenship Programme of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission. Agreement Number: JUST/2014/RDIS/AG/DISC/8096

Co-funded by the Rights,
Equality & Citizenship
Programme of the
European Union

Pasul 3. Ideile de afaceri de analiză de pre-fezabilitate ar trebui analizate în funcție de anumite criterii pentru a decide care este cea mai bună situație în care vă aflați.

Pasul 4. Studiul de fezabilitate este etapa în care ideea de afaceri aleasă este analizată în detaliu pentru a decide dacă este cea mai bună soluție pentru rezolvarea problemelor comunității. Studiul de fezabilitate este necesar pentru a identifica corect riscurile pe care le expuneți și cum să le reduceți. De asemenea, vor analiza potențiali clienți sau potențiali percepții ale sponsorilor față de ideea de afaceri.

Pasul 5. Planul de afaceri Planul de afaceri va fi realizat odată ce decideți că ideea dvs. de afaceri este bună și ajută la creșterea bunăstării comunității. Acest plan include: descrierea produsului / serviciului, costurile de producție, resursele, canalele de distribuție, modalitățile de promovare și vânzare. Sunt incluse, de asemenea, aspectele managementului întreprinderilor sociale, metodele de luare a deciziilor, obiectivele și obiectivele, bugetul legal și necesar.

Pasul 6. Pregătirea pentru lansare Înainte de implementarea planului de afaceri este necesar să vă asigurați că aveți resursele necesare pentru a începe (financiar, uman, logistic etc.). Astfel, această etapă include aspecte legate de obținerea resurselor necesare - unde și cum puteți obține resurse financiare, umane și logistice.

Pasul 7. Începe implementarea întreprinderii sociale. Este necesar să vă atingeți obiectivele și să vă asigurați că sunt realizați indicatorii.

Pasul 8. Măsurarea performanței întreprinderii sociale trebuie să respecte obiectivele inițiale. Ar trebui să se realizeze încă de la început un plan de monitorizare și evaluare a performanței.

Pasul 9. Adaptarea și evoluția creșterii / reinvestirii este un pas care nu este subiectul acestui ghid, dar trebuie specificat deoarece poate apărea oricând în ciclul de viață al întreprinderii sociale. Schimbările socio-economice, precum și nevoile comunității și, prin urmare, este necesar să se analizeze periodic ce schimbări sunt necesare pentru a asigura succesul întreprinderii sociale.

În ceea ce privește legislația specifică fiecărei entități a economiei sociale, vom face o scurtă trecere în revistă a acesteia:

- Organizațiile non-guvernamentale desfășoară activități reglementate de Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 privind asociațiile și fundațiile, completate și modificate prin Ordonanța Guvernului nr. 37/2003 și Legea nr. 246/2005;

- Sindicatele de credit ale angajaților se înființează în baza Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 privind asociațiile și fundațiile, completate și modificate prin Legea nr. 246/2005 și Legea nr. 122/1996, reglementează activitatea privind regimul juridic al colaboratorilor de ajutor reciproc, completat prin Legea nr. 135/2003 cu privire la regimul juridic al angajaților sindicalelor și al sindicatelor acestora;
- Pensionarii sindicatelor sunt înființați în cadrul Guvernului 26/2000 privind asociațiile și fundațiile, completate și modificate prin Legea nr. 246/2005 și Legea nr. 540/2002, reglementează activitatea și sindicatele pensionarilor;
- Cooperativele sunt reglementate de Legea 1/2005 privind organizarea și funcționarea;
- Sindicatele sunt organizate și funcționează în baza Ordonanței Guvernului nr. 97/2000 privind cooperativele de credit;
- Comunitățile - organizarea și funcționarea comunităților rurale sunt reglementate prin Ordonanța Guvernului 26/2000 privind asociațiile și fundațiile. O altă lege este legea care guvernează patrimoniul comunității rurale 1/2000;
- Unitățile protejate au activitate organizată prin Legea 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
- Companiile înființate de ONG-uri sunt reglementate de Legea 31/1990.

Recomandări

Atât pe plan internațional cât și în România, populația minorităților de etnie romă este una dintre cele mai vulnerabile grupuri expuse riscului de excludere de pe piața muncii, înregistrând rate de ocupare mult mai mici decât cifrele disponibile populației majoritare. Acest lucru se datorează, în primul rând, nivelului scăzut de educație și lipsei calificărilor profesionale, dar prejudecățile și discriminarea joacă un rol important în excluderea socială și economică a romilor.

Cu toate acestea, romii sunt angajați în principal în sectorul informal sau în gospodării și, prin urmare, nu contribuie astfel încât să beneficieze de asigurările sociale. Pentru multe familii de romi, principalele surse de venit sunt prestațiile sociale și indemnizațiile pentru creșterea copiilor. Politicile publice pentru incluziunea romilor pe piața muncii nu s-au dovedit până acum eficiente, precum și orice alte măsuri din alte domenii, natura sectorială a intervențiilor

nu acoperă complexitatea problemelor comunităților de romi care se confruntă cu multiple vulnerabilități. O serie de analize și experiențe directe a celor care implementează/ au implementat proiecte de economie socială în cadrul comunităților de romi evidențiază faptul că proiectele generatoare de venit în comunitățile de romi pot să nu aibă un impact la nivelul Comunității atâta timp cât nu sunt însoțite de proiecte de dezvoltare în alte domenii cum ar fi infrastructura, educația și serviciile sociale.

Din perspectiva dezvoltării proiectului economiei sociale în cadrul comunităților de romi, existența structurilor instituționale reprezintă oportunități importante, care necesită doar o (re) definire a rolurilor pe care aceste instituții le au și o mai bună integrare a acestor planuri / strategii de dezvoltare locală.

De asemenea, este necesar ca politicile publice din România să recunoască rolul mai important al entităților economiei sociale în incluziunea socială și reducerea sărăciei.

Analiza făcută în acest raport evidențiază faptul că, în general, proiectele de economie socială finalizate / pentru comunitățile de romi din România, par să aibă un impact asupra unui număr mic de persoane și mai puțin asupra comunităților în ansamblu. Multe dintre ele se concentrează pe (re) integrarea persoanelor care aparțin grupurilor vulnerabile și mai puțin pe crearea de servicii care lipsesc în unele comunități și care pot contribui la satisfacerea nevoilor comunității. În proiectele care au propus crearea întreprinderilor sociale, principala problemă este că mulți nu au oferit asistență și consultanță întreprinderilor și chiar înființare în viitorul apropiat. În lipsa unor astfel de servicii de consultanță și de sprijin, este previzibil că majoritatea acestor inițiative antreprenoriale nu dispun de mecanisme care să reziste pieței pe termen lung. Este evident că, fără sprijin financiar, proiectele de înființare a întreprinderilor sociale vor rămâne doar acțiuni formale care pot conduce la rezultate concrete. Pentru cei mai mulți membri ai romilor care trăiesc în comunități sărace, valoarea modestă, cum ar fi, de exemplu, înregistrarea unei societăți la registrul comerțului, tind să fie prohibitivă. Adăugați la aceasta cheltuielile sau investițiile curente ale unui start ferm, deci este esențial ca proiectele de economie socială să furnizeze resurse financiare pentru activități specifice pentru a crea și opera o întreprindere pe o perioadă mai lungă.

În plus, pentru a atinge obiectivele economice implicate în economia socială, evaluarea nevoilor pieței și adaptarea serviciilor și produselor oferite acestor nevoi sunt condiții esențiale pentru dezvoltarea inițiativelor sociale. Dacă comunitățile de romi au acces la anumite resurse naturale care sunt în cerere pe piața internă sau străină, este indispensabilă nevoia și accesul la canalele de distribuție ale potențialelor întreprinderi sociale pentru a exploata aceste resurse în acest sens, implicând mediul de afaceri privat. Companiile de distribuție și marii comercianți cu amănuntul ar trebui încurajați să faciliteze accesul pe piețe la astfel de întreprinderi sociale. Având în vedere nivelul scăzut al capitalului uman, financiar

22

și material, trebuie subliniat faptul că potențialul pentru întreprinderile sociale din comunitățile sărace în care locuiesc romii este singura piață disponibilă (târguri locale și piețe locale). Din cauza prejudecăților și a discriminării, produsele și serviciile unor astfel de întreprinderi sociale sunt greu de vândut clienților non-romi. În acest context, consiliile locale și alte instituții publice ar organiza evenimente pentru întreprinderile sociale pentru a vinde produse din comunitățile de romi și, de asemenea, pentru a facilita furnizarea de servicii sociale utilă local.

Concluzii

Din perspectiva dezvoltării proiectului economiei sociale în cadrul comunităților de romi, existența structurilor instituționale reprezintă oportunități importante, care necesită doar o (re) definire a rolurilor pe care aceste instituții le au și o mai bună integrare a acestor planuri / strategii de dezvoltare locală.

De asemenea, este necesar ca politicile publice din România să recunoască rolul mai important al entităților economiei sociale în incluziunea socială și reducerea sărăciei.

Analiza făcută în acest raport evidențiază faptul că, în general, proiectele de economie socială finalizate / pentru comunitățile de romi din România, par să aibă un impact asupra unui număr mic de persoane și mai puțin asupra comunităților în ansamblu. Multe dintre ele se concentrează pe (re) integrarea persoanelor care aparțin grupurilor vulnerabile și mai puțin pe crearea de servicii care lipsesc în unele comunități și care pot contribui la satisfacerea nevoilor comunității. În proiectele care au propus crearea întreprinderilor sociale, principala problemă este că mulți nu au oferit asistență și consultanță întreprinderilor și chiar înființare în viitorul apropiat. În lipsa unor astfel de servicii de consultanță și de sprijin, este previzibil că majoritatea acestor inițiative antreprenoriale nu dispun de mecanisme care să reziste pieței pe termen lung. Este evident că, fără sprijin financiar, proiectele de înființare a întreprinderilor sociale vor rămâne doar acțiuni formale care pot conduce la rezultate concrete. Pentru cei mai mulți membri ai romilor care trăiesc în comunități sărace, valoarea modestă, cum ar fi, de exemplu, înregistrarea unei societăți la registrul comerțului, tinde să fie prohibitivă. Adăugați la aceasta cheltuielile sau investițiile curente ale unui start ferm, deci este esențial ca proiectele de economie socială să furnizeze resurse financiare pentru activități specifice pentru a crea și opera o întreprindere pe o perioadă mai lungă.

23

Bibliografie

- Lambru, M., Vamesu, A., (coord.), (2010), România 2010. Sectorul neguvernamental – profiluri, tendințe, provocări, Litera, București
- Sandu, D., (1999), Dezvoltare și sărăcie în satele României, în Sociologie Românească, nr. 4/1999, pp. 117 – 138 • Sandu, D., (2008), Dezvoltare comunitară și regională, București: Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, note de curs
- Stănculescu, M. S. și Berevoescu, I., (coord.), (2004), Sărac lipit, caut altă viață, București, ed. Nemira
- Stănescu, S., (coord.), (2012), Profit pentru oameni, PNUD România
- Stănilă, G., Cace, C.,
- Preoteasa, A., (2011), Organizațiile mutuale și economia socială, București, ed. Expert •
- Voicu, M., (coord.), (2007), Nevoi și resurse în comunitățile de romi, București, Fundația Soros România • *** Raport de cercetare privind economia social în România din perspectivă europeană comparată, MMSSF, 2011 ;

www.economiesociala.info

www.stratups.ro

www.ies.org.ro

www.ies.org.ro

<http://www.undp.ro/libraries/>

